

ŠTÁTNA ŠKOLSKÁ INŠPEKCIA

úsek inšpekčnej činnosti

Staré grunty 52, 841 04 Bratislava 4

Správa o stave a úrovni pedagogického riadenia, procesu a podmienok výchovy a vzdelávania v materských školách v školskom roku 2009/2010 v SR

V školskom roku 2009/2010 bolo vykonaných **230** komplexných inšpekcií v materských školách (MŠ), čo predstavuje **8 %** z celkového počtu MŠ v Slovenskej republike. Z toho bolo **221** štátnych MŠ, **5** cirkevných a **4** súkromné. S vyučovacím jazykom slovenským (VJS) bolo **207**, s vyučovacím jazykom maďarským (VJM) **14** a s vyučovacím jazykom slovenským a maďarským (VJS/VJM) **9** škôl. Cieľom inšpekcie bolo zistiť stav a úroveň pedagogického riadenia, procesu a podmienok výchovy a vzdelávania v MŠ.

Do **581** tried v kontrolovaných MŠ bolo prijatých **11 584** detí. Odloženú povinnú školskú dochádzku (OPŠD) malo **339** detí a **13** dodatočne odloženú povinnú školskú dochádzku (DOPŠD). Detí so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami (ŠVVP) bolo **236**, z toho **170** zo sociálne znevýhodneného prostredia (SZP) a **66** detí so zdravotným znevýhodnením (ZZ), z ktorých **22** bolo zaradených v **3** špeciálnych triedach. Údaje o počte tried a detí sú uvedené v tabuľke č. 1.

Tabuľka č. 1

Počet detí a tried		počet tried	celkový počet detí	počet detí s OPŠD	počet detí s DOPŠD	deti so ŠVVP - 236			
						z toho			
						D so ZZ	DsN	zo SZP - 170	
		OPŠD	DOPŠD						
z toho	samostatná trieda s deťmi mladšími ako 3 roky	23	405			1			
	trieda pre 3 – 4 ročné deti	148	2 800			6			
	trieda pre 4 – 5 ročné deti	96	2 072			7			
	trieda pre 5 – 6 ročné deti	152	3 378	295	8	13		32	5
	trieda pre 3 – 6 ročné deti	159	2 907	102	5	17		20	2
	špeciálna trieda	3	22	2		22			
Počet detí a tried spolu		581	11 584	399	13	66		52	7

Riadenie školy

Školský vzdelávací program

Školský vzdelávací program (ŠkVP) mali MŠ zväčša vypracovaný na dobrej úrovni s vlastnými cieľmi, ktoré zodpovedali reálnym podmienkam, však nie vždy korešpondovali s ich profiláciou. Boli v súlade so štátnym vzdelávacím programom (ŠVP) a školským zákonom. Zriedka chýbali, prípadne boli formálne spracované informácie o personálnych, materiálo-technických a priestorových podmienkach, o podmienkach na zaistenie bezpečnosti a ochrany zdravia pri výchove a vzdelávaní, o vnútornom systéme kontroly a hodnotenia detí a zamestnancov, o požiadavkách na kontinuálne vzdelávanie pedagogických a odborných zamestnancov. Príčinou priemernej úrovne učebných osnov (UO) bolo nedodržanie minimálneho rozsahu výkonových a obsahových vzdelávacích štandardov ŠVP; absencia vzdelávacích oblastí, konkrétnych kompetencií detí, učebných zdrojov, stratégií výchovy a vzdelávania, metód a prostriedkov hodnotenia. Mnohé školy sa zameriavali a rozšírili obsah UO v oblasti environmentálnej, dopravnej výchovy, osobného a sociálneho rozvoja, ochrany zdravia, tvorivej dramatiky a predčitateľskej gramotnosti, čo však zriedka premietli do profilu absolventa. ŠkVP boli prevažne prerokované v pedagogických radách, radách škôl a zverejnené na verejne prístupnom mieste. S ich obsahom boli preukázateľne oboznámení zákonní zástupcovia detí a zamestnanci MŠ. V Prešovskom kraji

boli hlavné zámery ŠkVP formálne a dlhodobá profilácia škôl nejasná. Negatívny dopad na konkretizovanie plánovania výchovno-vzdelávacej činnosti (VVČ) mali neprehľadné vzájomné vzťahy a súvislosti medzi jednotlivými témami v rámci obsahových celkov. Pedagogickí zamestnanci v rozhovoroch poukázali na nedostatky v procese tvorby i obsahu ŠkVP. Zlepšenie si vyžaduje úroveň obsahu ŠkVP s dôrazom na rozsah UO. V jednej MŠ Trenčianskeho kraja boli VVČ realizované podľa už neplatného Programu výchovy a vzdelávania detí v materských školách.

Zaškoleniu detí so ŠVVP v ŠkVP z hľadiska úprav podmienok a uskutočňovania výchovy a vzdelávania podľa individuálnych výchovno-vzdelávacích programov s využívaním servisu odborníkov nebola venovaná dostatočná pozornosť. Naopak plánovanie a podmienky VVČ boli prispôsobované potrebám detí s mentálnymi a kombinovanými postihmi v špeciálnej triede Banskobystrického kraja. Individuálnu rehabilitačnú, ortoptickú a pleoptickú starostlivosť zabezpečovali zdravotné sestry. Využívali odborný servis oftalmológa, fyzioterapeuta, logopéda, špeciálnych pedagógov a asistenta učiteľa.

Pedagogické riadenie

Deklarované zámery v dokumentoch a vnútorných predpisoch MŠ boli prevažne prerokované v pedagogickej rade a rade školy. Často boli vypracované formálne s citovaním neplatných právnych predpisov, bez rešpektovania vlastných podmienok a pedagogicko-organizačných pokynov. Školy ojedinele nevypracovali, prípadne nepredložili plán práce, školský a denný poriadok, pracovný poriadok, rokovací poriadok pedagogickej rady, plán činnosti metodických združení, plán ďalšieho vzdelávania pedagogických zamestnancov, záznamy hodnotenia a osobné spisy detí, dokumentáciu spojenú s organizovaním výletov a exkurzií. Zriedka neboli triedne knihy vedené na tlačivách schválených ministerstvom školstva. Vyskytli sa v nich nepovolené opravy zatieraním a prelepovaním záznamov VVČ. Pedagogická dokumentácia kontrolovaných MŠ s VJM zväčša nebola vedená v súlade so školským zákonom. Pozitívom pedagogického riadenia bolo rozhodovanie riaditeľov a participovanie ich poradných orgánov na tvorbe dokumentácie škôl, riešení odborných problémov a sporadicky na skvalitňovaní VVČ. Odborné semináre organizované krajským školským úradom, zasadnutia spoločných regionálnych metodických združení napomáhali odbornej informovanosti, vzájomnej komunikácii i výmene pedagogických skúseností učiteľov jednotriednych MŠ Košického kraja. Niektorí riaditelia vydali rozhodnutie o prijatí dieťaťa do MŠ aj bez písomnej žiadosti zákonného zástupcu, potvrdenia o zdravotnom stave dieťaťa, rozhodnutia o odklade povinnej školskej dochádzky a prekročili školským zákonom povolený počet detí v triedach. Dvaja riaditelia v Žilinskom kraji prijali deti so ZZ bez písomného vyjadrenia príslušného zariadenia výchovného poradenstva a prevencie. Niektoré vidiecke ZŠ s MŠ nemali status právnickej osoby. Školy ojedinele začali školské vyučovanie siedmeho septembra, čo bolo v rozpore so školskými predpismi. Zistený bol aj nesúlad obsahu zriaďovacích listín, ich dodatkov a názvov škôl na úradných pečiatkach s právnymi predpismi a sieťou škôl. Zlepšenie si vyžaduje orientácia pedagogických zamestnancov v právnych normách, základných pojmoch a odbornej terminológii; participovanie poradných orgánov na skvalitňovaní VVČ a denné reálne zaznamenávanie konkrétnej postupnosti rozvíjaných kompetencií detí v triednych knihách.

Vnútorný systém kontroly a hodnotenia mali riaditelia prevažne prepracovaný, so stanovenými cieľmi a kritériami, ktoré nie vždy boli zrozumiteľné a kontinuálne prepojené aj so zameraním školy. Kontrolné zistenia väčšinou zovšeobecňovali. Podkladom k hodnoteniu vyučovania učiteľa a učenia sa detí boli záznamy z pozorovaní VVČ, ojedinele pedagogická diagnostika. Formálny výkon kontrolnej činnosti, často aj bez písomného záznamu, nie vždy odreflektoval reálny stav a úroveň sledovaných oblastí. Niektorí riaditelia v Prešovskom kraji nehospitovali, čo sa následne prejavilo v nižšej úrovni vyučovania. Riaditelia v Trnavskom kraji prevažne opatrenia neukladali. Dôsledkom bola stagnácia

učiteľov. Príčinou priemernej funkčnosti vnútornej kontroly školy bola nedôsledná analýza zistení, všeobecne formulované závery, v menšej miere uplatňovaná kontrola prijatých opatrení na odstránenie zistených nedostatkov a skvalitnenie VVČ. Zlepšenie si vyžaduje dôslednosť kontrolnej činnosti s využívaním rôznych metód a postupov umožňujúcich dosahovanie vytýčených cieľov aj v spolupráci s metodickým združením, adresnosť kontrolných zistení a účinnosť pedagogickej diagnostiky z hľadiska pravidelného monitorovania úrovne rozvíjaných kompetencií detí.

Klíma a kultúra školy

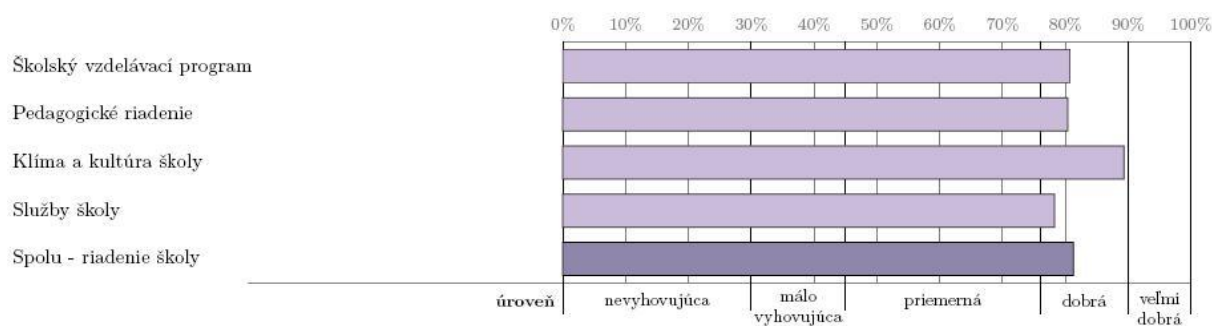
Priestory škôl boli vcelku udržiavané a esteticky upravené, umožňovali realizovanie rôznych projektov a aktivít zameraných na rozvíjanie spôsobilostí detí v oblasti zdravotnej, environmentálnej, dopravnej, intrakultúrnej, multikultúrnej i umelecko-expresívnej. Školy pravidelne spolupracovali so základnými školami, základnými umeleckými školami, centrami voľného času, detskými domovmi, rodičmi, zriaďovateľmi, zložkami integrovaného záchranného systému pri zabezpečovaní športových, sezónnych a tvorivých aktivít, výletov a pod. Prezentovali kreativitu a nadanie detí prostredníctvom médií, súťaží, výstav, webových stránok a školských časopisov. Ojedinele sa zapájali do medzinárodných projektov a výskumov. Pozitívom bolo štvrté obhájenie prideleného názvu „Zelená škola“ jednej MŠ v Trenčianskom kraji. Zistenia z pozorovaní, rozhovorov a dotazníkov zadávaných učiteľom poukázali na priaznivú, otvorenú klímu MŠ, angažovanosť a vzájomnú kooperáciu všetkých zúčastnených v procese výchovy a vzdelávania.

Služby školy

Spoluprácu s centrami poradenstva a prevencie poskytovala a zabezpečovala prevažná väčšina MŠ. Takmer všetky deti so ŠVVP mali vypracovanú diagnostiku a individuálne výchovno-vzdelávacie programy. K vzdelávaniu detí so ZZ pozitívne prispelo využívanie učebných pomôcok a materiálov prispôbolených úrovni a charakteru ich postihnutia. Rodičia prevažne rómskeho etnika Košického a Prešovského kraja nereflektovali na logopedickú, psychologickú, špeciálno-pedagogickú, stomatologickú starostlivosť a posúdenie školskej spôsobilosti ich detí. Pozitívom MŠ bol funkčný interný systém pedagogického a zdravotného poradenstva. Informačnými panelmi, nástenkami a odbornými prednáškami preferovali najmä ciele, poslanie a význam predprimárneho vzdelávania, zdravý životný štýl vrátane vhodných pohybových aktivít, stravovania i hygieny. Individuálne konzultácie s rodičmi boli zamerané na prevenciu i riešenia výchovno-vzdelávacích problémov a informovanie o dosiahnutých výsledkoch detí. Výnimočne boli závery z konzultácií písomné zaznamenané. Internetom komunikovala s rodičmi jedna súkromná MŠ v Bratislavskom kraji. Záujmových činností prevažne napomáhajúcich rozvoju perceptuálno-motorickej oblasti sa zúčastňovali deti podľa voľby a s informovaným súhlasom zákonných zástupcov. Boli plánované a realizované kmeňovými učiteľmi i externými lektormi zväčša v popoludňajších hodinách, okrem športových kurzov. Mnohé vidiecke jednotriedne MŠ nemali na ich zabezpečenie vhodné personálne a priestorové podmienky. Vyskytli sa školy, v ktorých nesystematické záujmové aktivity narúšali VVČ.

Riadenie škôl bolo na dobrej úrovni (graf č. 1), v Prešovskom kraji na priemernej úrovni.

Graf č. 1 Riadenie materských škôl

Podmienky výchovy a vzdelávania

Personálne podmienky

Riadiaci zamestnanci kontrolovaných MŠ prevažne spĺňali kvalifikačné predpoklady a požiadavky na výkon riadiacej funkcie (91,30 %). Ojedinele nespĺňali zákonom stanovené kritérium týkajúce sa absolvovania prípravy vedúcich pedagogických zamestnancov a požadovaného počtu rokov pedagogickej praxe. V Košickom kraji v dvoch vidieckych jednotriednych MŠ boli riaditelia ustanovení do funkcie bez požadovaných kariérnych predpokladov. Riaditelia väčšinou podporovali odborný rast učiteľov. Akceptovali ich sebavzdelávanie, aktivity realizované krajskými školskými úradmi i rôznych vzdelávacích inštitúcií. Plány ďalšieho vzdelávania pedagogických zamestnancov rešpektovali zámery, možnosti i aktuálne potreby škôl. Orientované boli na profesijné spôsobilosti učiteľov v oblasti inovatívnych didaktických prístupov, informačno-komunikačných technológií (IKT), právneho vedomia i uvádzania začínajúcich učiteľov do pedagogickej praxe. V Trnavskom kraji bolo odborné napredovanie učiteľov väčšinou formálne. Poradné orgány riaditeľa (68,26 %) napomáhali skvalitňovaniu odbornosti učiteľov prednáškami, aktuálnymi informáciami z rôznych foriem vzdelávania, výmenou pedagogických skúseností, sporadicky otvorenými hodinami i vzájomnými hospitáciami. Výraznejšie zabezpečovali organizáciu spoločenských, kultúrnych a športových aktivít MŠ. V Banskobystrickom kraji nemali poradné orgány dostačujúci vplyv na úroveň vyučovania. Príčinou boli časté personálne zmeny počas školského roka a nekvalifikovanosť učiteľov. Dopadom neznalosti a nezohľadňovania výchovno-vzdelávacích potrieb detí a nevhodných vyučovacích postupov bola nepriaznivá až napätá atmosféra a slabá úroveň rozvíjania kompetencií detí.

Priestorové podmienky

Priestorové podmienky zodpovedali potrebám detí, zamestnancov a zameraniu škôl. Umožňovali vytvárať a organizovať bezpečné, podnetné prostredie pre spontánne a zámerné učenie sa detí. Triedy boli vkusne a účelovo zariadené variabilným nábytkom a dostatočným množstvom hračiek. Súčasťou niektorých MŠ boli telocvične, bazény, sauny, učebne IKT, ateliéry, knižnice aj samostatné jedálne. Rozkladanie ležadíel v školách, ktoré nemali spálne, bránilo rozmiestneniu a následnému využívaniu detskej tvorby v triedach. Vonkajšie objekty rozlohou i štandardným vybavením podporovali rozvíjanie základných aj špeciálnych pohybových spôsobilostí detí. Priestory škôl boli účelne využívané (79,62 %) vo vyučovacom, v menšej miere v mimo vyučovacom čase. Učiteľky s deťmi využívali blízke prírodné prostredie, multifunkčné ihriská, športoviská základných škôl a obcí. Ojedinele boli vstupné a vnútorné priestory MŠ bezbariérové upravené (27,12 %) pre vzdelávanie detí so ZZ. V niektorých školách Prešovského a Banskobystrického kraja boli zdevastované vstupné priestory, schodištia, terasy, pieskoviská a hrové atrakcie, oplotenia, čo znižovalo úroveň bezpečnosti a ochrany zdravia detí. V Žilinskom kraji bolo veľa objektov zrekonštruovaných, čím sa zlepšili bezpečnostné podmienky VVČ; na rozvíjanie špeciálnych pohybových spôsobilostí detí nemali MŠ dostatok sezónnych pomôcok a hračiek. Zlepšenie

si vyžadujú bezpečnostné podmienky budov a inovovanie fondu detskej a odbornej literatúry, učebných pomôcok, hračiek v MŠ s viacerými objektmi v Trenčianskom kraji.

Materiálno-technické podmienky

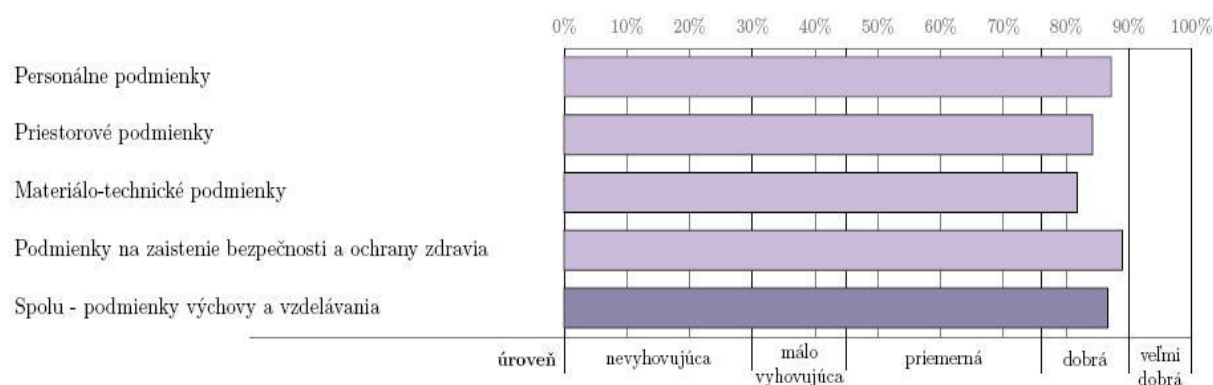
Materiálno-technické podmienky sledovaných škôl boli celkovo na dobrej úrovni, pozitívne ovplyvňovali obsah a napomáhali dosiahnutiu výchovno-vzdelávacích cieľov. Odborná literatúra bola spravidla aktualizovaná v zmysle súčasných požiadaviek predprimárneho vzdelávania a zastúpená v primeranej kvantite, okrem Prešovského kraja, kde viac ako polovica kontrolovaných MŠ nemala postačujúci odborný literárny fond. Pedagogickí zamestnanci mali k dispozícii prevažne Predškolskú výchovu, Učiteľské noviny, Našu školu, Škola, manažment... Žánrovo rôznorodá detská literatúra, ojedinele značne opotrebovaná, zodpovedala záujmom i veku detí. Deťom boli voľne dostupné časopisy Vrabček, Včielka, Zvonček, Macko Pusík, materiály schválené i odporúčané ministerstvom školstva, ktoré napomáhali najmä rozvíjaniu ich zmyslového vnímania, jemnej motoriky, grafomotorických spôsobilostí, uplatňovaniu poznatkov, inšpirácii k vytváraniu jazykových príbehov a hier. Školy s VJM mali pre deti knihy, časopisy aj edukačné programy v ich rodnom jazyku. Dostatok učebných pomôcok vo VVČ účelne využívala väčšina učiteľov. Menej bolo inovované telovýchovné náradie a náčinie v MŠ Košického kraja. Prevažne všetky školy boli vybavené aj funkčnou didaktickou technikou a IKT. Z informačného dotazníka pre riaditeľa školy vyplýva, že vo VVČ ich učitelia využívali v menšej miere (29,13 %). Príčinou bola chýbajúca teoretická a praktická príprava učiteľov v uvedenej oblasti. Z kontrolovaných škôl väčšinou základné školy s materskými školami a mestské MŠ využívaním počítačových učební a krúžkovou činnosťou cielene rozvíjali gramotnosť detí v oblasti IKT (19,55 %). Vyskytli sa aj negatívne postoje a požiadavky rodičov mestských škôl, ktorí si neželali, aby ich deti trávili čas pri počítači. Prístup na internet využívali pedagogickí zamestnanci na administratívne účely, získavanie informácií, na komunikovanie so zriaďovateľom a rôznymi inštitúciami. Úroveň výchovy a vzdelávania detí so ŠVVP ovplyvňovalo málo vyhovujúce vybavenie kompenzačnými pomôckami (42,22 %), okrem škôl Banskobystrického kraja.

Podmienky na zaistenie bezpečnosti a ochrany zdravia

Riaditelia po prerokovaní s radou školy a v pedagogických radách (89,13 %) vydali školské poriadky. Zverejnili ich na verejne prístupnom mieste a preukázateľným spôsobom oboznámili zákonných zástupcov detí a zamestnancov so stanovenými pravidlami. Preventívno-výchovné aktivity súvisiace s Národným programom prevencie obezity a Národným plánom výchovy k ľudským právam boli väčšinou konkretizované v plánoch práce i v ŠkVP. Na priemernej úrovni boli rozpracované aktivity prevencie šikanovania a agresivity detí a Národného programu duševného zdravia, v Košickom kraji o ňom niektorí riaditelia nevedeli. Psychohygienické potreby detí, bezpečnosť a ochrana ich zdravia vo VVČ boli veľmi dobre zabezpečené. Takmer všetky školy organizovali rôznorodé aktivity súvisiace s výchovou a vzdelávaním. Sporadicky nezabezpečili informovaný súhlas zákonných zástupcov detí k realizovaniu výletov, športových kurzov a krúžkovej činnosti. Denné poriadky zväčša vytvárali vyvážený priestor pre hru a učenie sa detí, mali pevne stanovený čas činností zabezpečujúcich životosprávu. V porovnaní s predchádzajúcim školským rokom stúpol počet MŠ, ktoré určili čas všetkým organizačným formám. Dôsledkom neuváženej kopírovania vzorov denných poriadkov z pomocného materiálu na tvorbu ŠkVP bolo nedostatočné zohľadňovanie potrieb, záujmov, rozvojových možností a špecifik učenia sa detí. V súlade so zásadami zdravej životosprávy bol dodržiavaný stravovací a pitný režim detí. Ojedinele boli MŠ zapojené do mliečneho programu a pitia ovocných štiav v Bratislavskom, Trenčianskom a Trnavskom kraji. Školy podľa potreby viedli evidenciu školských úrazov. Dostupnosť prvej pomoci bola zabezpečená funkčnými lekárničkami, kontaktmi na lekárov a zložky záchranného integrovaného systému.

Podmienky výchovy a vzdelávania boli na dobrej úrovni (graf č. 2), okrem Trenčianskeho kraja, kde boli veľmi dobré.

Graf č. 2 Podmienky výchovy a vzdelávania v materských školách

Stav a úroveň vyučovania a učenia sa

V rámci kontrolnej činnosti bolo vykonaných **578** hospitácií dopoludňajších VVČ, z toho **560** v štátnych MŠ, **7** v cirkevných a **11** v súkromných. V školách s VJS bolo vykonaných **541** hospitácií, s VJM **16** a VJS/VJM **21**.

V súlade so školským zákonom učitelia vyučovali podľa UO, ktoré boli súčasťou ŠkVP. Obsahy činností boli prevažne v súlade so stanovenými cieľmi tematických okruhov jednotlivých vzdelávacích oblastí rozvoja osobnosti detí a rešpektovali regionálne i miestne špecifiká MŠ. V porovnaní s predchádzajúcim školským rokom učitelia v menšej miere oboznamovali detí so spoločnými i individuálnymi cieľmi VVČ a slabo charakterizovali očakávané výsledky, čo znižovalo záujem detí o zámerné učenie sa. Ich seberealizácia bola výrazná v činnostiach umožňujúcich skúsenostné a zážitkové učenie. Prostredníctvom spätnej väzby boli deti priebežne informované o pochopení a využívaní nadobúdaných poznatkov, spôsobilostí, o porozumení zadávaným pokynom. Učitelia málo overovali, či boli stanovené ciele v závere VVČ dosiahnuté. Nie vždy bolo deťom zreteľne odreflektované čo sa naučili, k čomu dospeli a či v ich výkone nastala kvalitatívna zmena. Príčinou boli absencia spätnej väzby, formálnosť overovania výsledkov činností detí a nesúlad zistení so stanovenými cieľmi VVČ. Aj napriek tomu, že učitelia prevažne rešpektovali individuálne tempo detí a rozdiely v ich schopnostiach je možné konštatovať, že v porovnaní s predchádzajúcim školským rokom klesla úroveň diferencovania činností s ohľadom na rozdielne výchovno-vzdelávacie potreby detí. Príčinou bola neskúsenosť učiteľov operacionalizovať ciele VVČ a rešpektovať aj momentálne osobné dispozície detí. Mladšie deti v heterogénnych triedach nemali dostatočné časové možnosti na vlastnú seberealizáciu. Skracovanie hier a rôznorodých aktivít obmedzovalo ich hrové potreby, situačné rozhodovanie a sebahodnotenie.

Najkomplexnejšie boli rozvíjané **psychomotorické kompetencie** detí rôznorodými praktickými činnosťami, pohybovými a relaxačnými cvičeniami a pobytmi vonku. Deti zvládali základné lokomočné pohyby, pohotovo reagovali na vizuálne, sluchové i verbálne pokyny vrátane telovýchovnej terminológie a názvoslovnia, spolupracovali a dodržiavali vzájomne dohodnuté pravidlá. Bezproblémovo sa orientovali v rôznorodých priestoroch, bezpečne používali telovýchovné náčinie a prekonávali prekážky. Zlepšenie si vyžaduje pravidelné, cieľavedomé realizovanie kondičných cvičení na náradí, bežeckých a loptových hier. Spolu s učiteľmi v roli chodca, prípadne bicyklistu, korčuliara dodržiavali pravidlá cestnej premávky aj používaním reflexných bezpečnostných a ochranných prvkov. S ohľadom na reálne podmienky a možnosti škôl učitelia sezónnymi pohybovými aktivitami rozvíjali špecifické pohybové spôsobilosti detí (plávanie, korčuľovanie, lyžovanie, bicyklovanie, tenis

a pod.). Prevažne denne realizovali ranné cvičenia zamerané na celostné rozvíjanie pohybového aparátu detí. Nie vždy dôsledne monitorovali zvládanie jednotlivých cvikov, čo sa odzrkadlilo na ich slabšej zdravotnej účinnosti. Rezervy sa vyskytli aj v primeranosti a vzostupnosti fyzickej záťaže organizmu detí vzhľadom na ich pohybovú zdatnosť, napr. nedostatočné rozohriatie, nevhodné zostavy cvikov a zaraďovanie dychových a relaxačných cvičení. Objavovaním funkčnosti materiálov a nástrojov učitelia podporovali u detí dodržiavanie vhodných a bezpečných postupov a techník s dôrazom na vedomé uplatňovanie ich skúseností. Ojedinele im umožnili ovládať a využívať prostriedky IKT (19, 67 %), čo si vyžaduje výrazné zlepšenie. Podporovali rozvoj ich grafomotorických schopností cielenými verbálnymi i vizuálnymi inštrukciami. Deti prevažne zvládali techniku strihania, lepenia, modelovania aj maľovania. Vlastné predstavy, záujmy, vynaliezavosť a zručnosť uplatňovali v činnostiach s konštrukčným, výtvarným a hudobno-dramatickým zameraním. Sporadicky boli ich výsledné produkty zoraďované do portfólií. Rezervy pretrvávajú v nedôsledných a často nesystematických stratégiách a postupoch, ktoré majú nepriaznivý vplyv na vhodné nadobúdanie výtvarných spôsobilostí detí. Učitelia zriedka realizovali prípravné cvičenia; akceptovali nevhodnú polohu tela a nesprávne uchopenie ceruzky, či štetca. Predkladali im vopred vystrihnuté, prípadne predkreslené šablóny, nevhodné veľkosti i tvary plôch, čím obmedzovali koordináciu zraku a ruky detí, ich samostatnosť a tvorivosť. Výrazným objasňovaním a podporovaním sebaobslužných činností napomáhali sebaúcte a sebadôvere detí vo vlastné schopnosti. Deti interpretovali skúsenosti a poznatky o spoločenskom bontóne, zdravotnom, kultúrnom a estetickom význame dodržiavania hygieny a čistoty. Prevažne samostatne zvládali úkony súvisiace so sebaobsluhou, hygienou, poriadkom, stolovaním a stravovaním.

Vytváraním zmysluplných príležitostí na učenie sa učitelia umožňovali deťom nadobúdať poznatky rôznorodými spôsobmi, čím napomáhali rozvíjaniu ich **kognitívnych** a **učebných kompetencií**. Podporovali sústredenosť, vytrvalosť detí pri spracovávaní a zodpovednosť za dokončenie úloh. V špeciálnych triedach vyváženým striedaním činností a relaxu s rešpektovaním aj aktuálneho stavu detí, napomáhali ich individuálnym výkonom. Deti v praktických činnostiach s využitím učebných pomôcok riešili jednoduché problémy a hľadali ich súvislosti. Boli zvedavé, vhodne, prevažne s porozumením reagovali na názorné i verbálne pokyny. Dopadom poddimenzovania náročnosti úloh bol pokles pozornosti a sústredenosti hlavne starších detí v heterogénnych triedach. Spontánnosť a záujem detí uľahčovali učiteľom zadávať úlohy zamerané na vyhľadávanie, porovnávanie, kombinovanie a triedenie, čím podporovali ich logické myslenie. Čiastočným využívaním nesprávnych odpovedí detí udržiavali ich vnútornú motiváciu. Nie vždy im umožnili vymýšľať, experimentovať, navrhovať a riešiť úlohy, situácie viacerými spôsobmi a vyvodzovať vlastné závery. Príčinou obmedzenia rozvoja kritického a tvorivého myslenia detí bola pretrvávajúca dominancia frontálnych foriem výučby s aplikovaním prevažne reprodukčných metód zameraných na rozvoj nižších psychických procesov a nedostatočný priestor na samostatné získavanie skúsenosti. Zlepšenie si vyžaduje aj realizovanie aktivít zameraných na hudobnú predstavivosť, rytmické a tonálne cítenie detí s aktívnym využívaním hudobných nástrojov.

Učitelia prevažne cieľavedome zapájali deti do rozhovorov a uplatňovali analyticko-syntetické hry so slovami. Vyzývali deti k interpretovaniu vlastných poznatkov, zážitkov a skúseností, čiastočne aj názorov, čo pozitívne ovplyvnilo rozvoj ich **komunikatívnych kompetencií**. Podporovali vysvetľovanie vlastnými slovami významu spoločne prijatých pravidiel, symbolov, znakov a obsažné reprodukovanie počutého. Umožňovali deťom uvažovať nahlas, zdôvodňovať, vytvárať príbehy a dokončiť rozprávanie. Deti spontánne nadväzovali a využívali kultivovaný verbálny kontakt s učiteľmi a s ostatnými spoluhráčmi jednoduchými vetami a súvetiami, väčšinou v spisovnej podobe slovenského jazyka.

Väčšinou v hrách a hrových činnostiach i pobytoch vonku bežne komunikovali aj nárečím. Vplyvom pozitívneho iniciovania učiteľmi dokázali čakať na odpoveď iného dieťaťa, čím sa zvyšovala miera vzájomného akceptovania sa. V riadených činnostiach s dominantným postavením učiteľov odpovedali na zatvorené otázky prevažne jednoslovné. Nepravidelná dochádzka, málo podnetné rodinné prostredie a nízka úroveň požiadaviek učiteľov mali dopad na komunikačné úsilie najmä rómskych detí, ktoré reagovali iba na jednoduché pokyny, memorovanie, opakovanie textov bez toho, aby sa samé pokúšali vyjadriť vlastné myšlienky. Deti z maďarsky hovoriaceho rodinného prostredia v triedach s VJS medzi sebou komunikovali v materinskom jazyku, prezentovanie sa v štátnom jazyku im spôsobovalo výrazné problémy. V triedach s VJM deti komunikovali v slovenčine holými vetami, na otázky odpovedali prevažne jednoslovné. Frontálne formy výučby, nedostatočné využívanie interaktívnych metód a v triedach s VJM aj nízka úroveň ovládania štátneho jazyka učiteľmi boli príčinami nedostatkov komunikatívnych spôsobilostí detí. V jednej MŠ Banskobystrického kraja v rozpore so sieťou škôl a zriaďovacou listinou, kde bol uvedený VJS, pedagogickí zamestnanci svojvoľne komunikovali s deťmi v maďarčine.

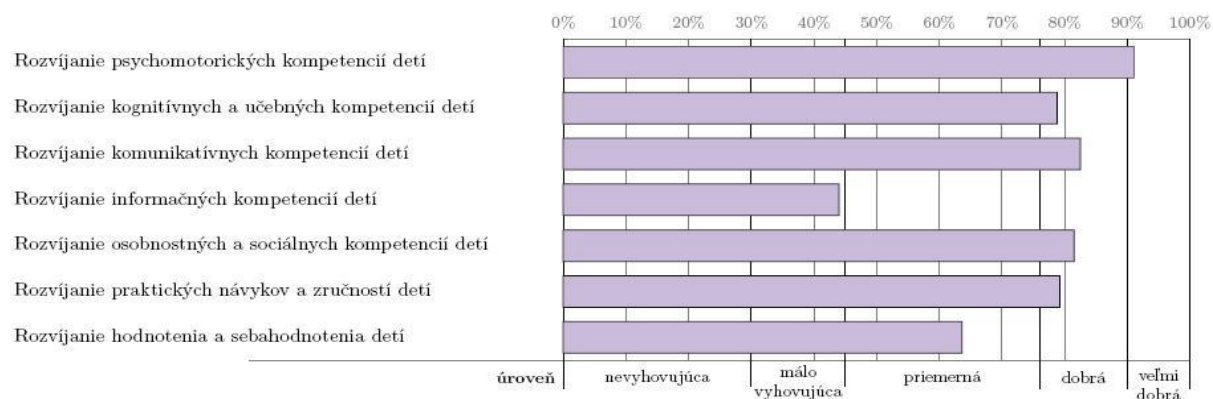
Deti adekvátne k vytvoreným podmienkam (62,96 %) získavali informácie z detských kníh, encyklopédií a obrazových publikácií, rozhovormi o obrázkoch, ilustráciách prevažne v spontánnych aktivitách. Obmedzené využívanie informačných zdrojov malo dopad na kvalitu rozvíjania kognitívnych a učebných kompetencií detí. Príklady z reálneho života a pozorovanie prírody boli prirodzeným zdrojom ich učenia sa. Edukačné programy využívali individuálne a vo dvojiciach zväčša v hrách a hrových činnostiach bez konkrétne stanoveného cieľa. Sporadické zadávanie úloh na získavanie a konfrontovanie informácií z rozličných zdrojov, prípadne príkladov z virtuálneho a reálneho prostredia prispelo k málo vyhovujúcej úrovni rozvíjania **informačných kompetencií** detí

Aplikovaním prvkov prosociálnej výchovy učitelia napomáhali rozvíjaniu **osobných a sociálnych kompetencií** detí. Aj vlastným angažovaním ich inšpirovali k vzájomnej spolupráci, pomoci, dodržiavaniu pravidiel a rešpektovaniu sociálnych, kultúrnych i zdravotných osobitostí spoluhráčov. Deti sa vzájomne akceptovali a spoločne riešili rôzne učebné problémy, čím prispievali k vytváraniu priateľskej atmosféry. Učitelia im napomáhali uvedomovať si dôsledky vlastného správania a konania. Zväčša v hrách a hrových činnostiach rešpektovali ich hrový záujem. Podporovali vzájomné počúvanie sa, diskusie a pozitívne neverbálne vyjadrenie emócií, súhlasu a pochvaly detí. Uľahčovali im vzájomnými dohodami, návrhmi, prípadne hlasovaním nenásilne riešiť konflikty. Učitelia málo poukazovali na kvalitu dosiahnutých cieľov deťmi. Dlhodobou pretrvávajúcim javom je málo vyhovujúca úroveň podporovania hodnotiacich a sebahodnotiacich schopností detí. Učitelia nezreteľne a nevhodne kladenými otázkami vyzývali deti na vyjadrenie svojich skúseností a názorov. Rešpektovali opisnú formu ich vyjadrení. Ojedinele vyžadovali zdôvodnenie ich vlastného hodnotenia. Zlepšenie si vyžaduje vytvorenie dostatočného priestoru deťom na reflektovanie, porovnávanie vlastných činností a výkonov, na vyjadrovanie hodnotiacich záverov, ako aj voľba a aplikovanie hodnotiacich nástrojov učiteľmi.

Stav a úroveň vyučovania a učenia sa boli na dobrej úrovni (graf č. 3), na veľmi dobrej v Trenčianskom kraji a na priemernej v Prešovskom a Trnavskom kraji.

Graf č. 3

Rozvíjanie kľúčových kompetencií detí

Záver

Výchova a vzdelávanie boli realizované podľa UO rozpracovaných v ŠkVP, ktoré nie vždy rešpektovali minimálny rozsah vzdelávacích štandardov ŠVP. Zlepšenie si vyžaduje skvalitnenie úrovne obsahu ŠkVP s dôrazom na rozsah UO, stanovenie stratégií výchovy a vzdelávania, metód a prostriedkov hodnotenia a vytvorenie podmienok pre vzdelávanie detí so ŠVVP. Silnou stránkou riadenia bolo vedenie dokumentácie a pedagogická osвета s aktuálne deklarovateľnými zámermi a informáciami, veľmi dobrá úroveň rozhodovania riaditeľov, súčinnosť poradných orgánov v riešení odborných problémov, spolupráca s rôznymi výchovno-vzdelávacími a poradenskými inštitúciami, aj imidž škôl. Nedostatky pretrvávajú v právnom vedomí pedagogických zamestnancov, rešpektovaní pedagogicko-organizačných pokynov a dvojjazyčnom vedení pedagogickej dokumentácie v školách s VJM. Napriek reálnym cieľom bola kontrolná činnosť riaditeľov prevažne formálna. Pravidelnosť, dôslednosť i objektívnosť výkonu, adresnosť analyzovania a formulovania záverov zvýšia kvalitu a účinnosť vnútornej kontroly škôl. Angažovanosť a vzájomná spolupráca všetkých zúčastnených v procese výchovy a vzdelávania prispeli k otvorenej klíme MŠ.

Podnetné, zväčša bezpečné priestory MŠ a dobré materiálno-technické vybavenie pozitívne ovplyvňovali obsah VVČ. Zlepšenie si vyžaduje úprava priestorov pre deti so ZZ. Riadiaci zamestnanci prevažne splňali kvalifikačné predpoklady a požiadavky na výkon riadiacej funkcie; podporovali vzdelávanie učiteľov a realizovanie rôznorodých aktivít. Školské poriadky vydali riaditelia po prerokovaní v pedagogickej rade a rade školy. S ich obsahom vrátane denných poriadkov oboznámili zamestnancov a zákonných zástupcov detí. Zlepšenie si vyžaduje zosúladenie pravidiel školských poriadkov s platnými právnymi predpismi, preventívno-výchovnými požiadavkami národných projektov a uvoľnenie denných poriadkov.

Väčšinou premyslenými postupmi a dostačujúcimi časovými možnosťami činností učiteľia napomáhali rozvíjaniu osobností detí vo všetkých oblastiach. Zlepšenie si vyžaduje zreteľné formulovanie výchovno-vzdelávacích cieľov a očakávaných výkonov detí. Pohybové spôsobilosti detí skvalitňovali učiteľia pohybovými a relaxačnými cvičeniami v rôznych obmenách viackrát denne. V praktických činnostiach deti nadobúdali poznatky, riešili rôzne učebné problémy, dodržiavali bezpečné postupy, diskutovali a uplatňovali vlastné záujmy, predstavy a tvorivosť prostriedkami umenia a pohybu. Dokázali sa vzájomne akceptovať, dohodnúť. Verbálne i neverbálne sa dorozumievali a rešpektovali pravidlá správania a slušnosti pri komunikácii. Zaujímali sa o dianie v triede, zapájali sa do činností a spolupracovali s deťmi so ŠVVP. Učiteľia priebežne hodnotili výkony detí, ojedinele adresne a podľa vopred dohodnutých pravidiel. Menej pozornosti venovali záverečnému hodnoteniu. Formálne hodnotenia učebných situácií nemalo očakávané dopady. Podporovanie

hodnotiacich a sebahodnotiacich schopností a rozvíjanie informačných kompetencií detí bolo slabou stránkou vyučovania učiteľov a vyžaduje si zlepšenie.

V porovnaní s predchádzajúcim školským rokom boli o 20 % viac rozvíjané psychomotorické kompetencie detí, v priemere o 10 % kognitívne a učebné, komunikatívne, osobnostné a sociálne kompetencie. Pokles úrovne je možné konštatovať pri rozvíjaní praktických návykov a zručností. Porovnateľné bolo rozvíjanie hodnotenia a sebahodnotenia detí.

Výrazné pozitívne zistenia

- rozhodovanie riaditeľov
- zriadenie poradných orgánov
- otvorená klíma škôl
- zodpovedajúce priestorové podmienky vo vzťahu k potrebám detí a zamestnancov
- dodržiavanie psychohygienických potrieb, bezpečnosti a ochrany zdravia detí
- súlad obsahu výchovy a vzdelávania s učebnými osnovami školského vzdelávacieho programu
- rozvíjanie psychomotorických kompetencií detí
- podporovanie praktických činností umožňujúcich nadobúdať a uplatňovať poznatkov, spôsobilostí

Oblasti vyžadujúce zlepšenie

- úroveň obsahu školských vzdelávacích programov s dôrazom na rozsah učebných osnov a vytvorenie podmienok pre vzdelávanie detí so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami
- kvalita a účinnosť vnútornej kontroly
- rešpektovanie pedagogicko-organizačných pokynov
- vedenie pedagogickej dokumentácie v štátnom jazyku a jazyku národnostnej menšiny v školách s vyučovacím jazykom maďarským
- právne vedomie pedagogických zamestnancov, orientácia v základných pojmoch a odbornej terminológii
- uvoľnenie denných poriadkov
- prístup zamestnancov a detí k internetu
- rozvíjanie informačných kompetencií
- rozpracovanie preventívno-výchovných programov v dokumentácii školy
- zreteľné formulovanie výchovno-vzdelávacích cieľov a očakávaných výkonov detí
- diferencovanie činnosti s ohľadom na rozdielne výchovno-vzdelávacie potreby, dosiahnutú úroveň a rozvojový potenciál detí
- podporovanie hodnotiacich a sebahodnotiacich spôsobilostí detí

Opatrenia na odstránenie zistených nedostatkov

Na základe zistených nedostatkov voči vedúcim zamestnancom kontrolovaných subjektov uplatnila Štátna školská inšpekcia **1 351 opatrení**. Z toho bolo **943 odporúčaní**, **164 uložených opatrení** a **1 záväzný pokyn**. Kontrolované subjekty *prijali 243 opatrení* na odstránenie zistených nedostatkov. Na porušovanie platných predpisov bolo *upozornených 35 zriaďovateľov*.

Najviac **odporúčaní** sa týkalo rozvíjania hodnotiacich a sebahodnotiacich schopností a informačných kompetencií detí; zreteľného označenia cieľov a očakávaných výsledkov výchovy a vzdelávania; diferencovania úloh vzhľadom na individuálne rozvojové možnosti a schopnosti detí; uvoľnenia denných poriadkov. Ďalšie odporúčania boli zamerané

na skvalitnenie výkonu a účinnosť vnútornej kontroly školy; uvádzanie platných právnych predpisov v dokumentácii školy; zadávanie otvorených otázok a divergentných úloh; získavanie informácií z rôznych zdrojov deťmi; zdravotnú účinnosť pohybových a relaxačných cvičení a na vypracovanie súborov zdravotných cvičení. V menšej miere na komunikovanie v štátnom jazyku v školách s VJM; inovovanie materiálno-technického vybavenia a na rekonštruovanie interiérov i exteriérov MŠ.

Uložené opatrenia školskou inšpekciou a prijaté opatrenia riaditeľmi MŠ boli zamerané na dopracovanie obsahu ŠkVP a vypracovanie UO v minimálnom rozsahu vzdelávacích štandardov ŠVP; zosúladienie najvyššieho počtu detí v jednotlivých triedach so školským zákonom a na zabezpečenie zmenšného striedania dvoch učiteliek v triedach s celodennou výchovou a vzdelávaním. V menšom rozsahu na vypracovanie plánu práce a školského poriadku školy, denného poriadku, ročného plánu ďalšieho vzdelávania pedagogických zamestnancov, rokovacieho poriadku pedagogickej rady, plánu činnosti metodického združenia; na prerokovanie ŠkVP a školského poriadku s radou školy a pedagogickou radou, ich zverejnenie na verejne prístupnom mieste, na organizovanie krúžkovej činnosti v popoludňajších hodinách; absolvovanie funkčného vzdelávania riadiacich zamestnancov, kvalifikovanosť učiteľov; na doplnenie dokumentácie detí so ŠVVP a na dvojazyčné vedenie pedagogickej dokumentácie v školách s VJM .

Záväzným pokynom bolo na národnostne zmiešanom území určené vyučovanie v štátnom jazyku v súlade so zriaďovacou listinou a sieťou škôl.

Zriaďovatelia boli **upozornení** na nespĺňanie odbornej a pedagogickej spôsobilosti riaditeľov škôl a na vymenovanie riaditeľov do funkcie bez výberového konania; nezabezpečenie predprimárneho vzdelávania dvomi učiteľmi striedavo na zmeny; prekročenie počtu zaradených detí v jednotlivých triedach; na nesúladienie obsahu zriaďovacích listín s platným právnym stavom a na nevydanie pracovného poriadku.

Odporúčania a podnety

Riaditeľom škôl

- skvalitniť obsah ŠkVP s dôrazom na rozsah učebných osnov
- viesť pedagogickú a ďalšiu dokumentáciu v súlade so školským zákonom a platnou vyhláškou o materskej škole
- podporovať a zvyšovať právne vedomie a profesijný rozvoj zamestnancov
- dôsledne a pravidelne monitorovať a hodnotiť stratégie vyučovania a úroveň rozvíjaných kompetencií detí
- skvalitňovať v spolupráci s poradnými orgánmi účinnosť priebežného a záverečného hodnotenia učiteľov s dôrazom na sebareflexiu detí
- podporovať digitálnu spôsobilosť učiteľov
- skvalitniť jazykovú prípravu detí v štátnom jazyku v školách s vyučovacím jazykom maďarským
- stanoviť v denných poriadkoch pevný čas len činnostiam zabezpečujúcim životosprávu

Zriaďovateľom

- rešpektovať právne predpisy súvisiace s predprimárnym vzdelávaním (dodržať požadovaný počet kvalifikovaných učiteľov striedajúcich sa v dvoch zmenách; do funkcie riaditeľa vymenovať učiteľa s požadovanými kariérnymi predpokladmi; zosúladiť obsah zriaďovacích listín s právnym stavom; nezasahovať do kompetencií riaditeľov škôl)

Metodicko-pedagogickému centru

- zamerať obsahy modulov vzdelávania učiteľov materských škôl na získavanie skúseností operacionalizovať ciele výchovno-vzdelávacej činnosti a schopností vhodne uplatňovať hodnotiace metódy a postupy s dôrazom na sebareflexiu detí

Ministerstvu školstva, vedy, výskumu a športu

- novelizovať znenie niektorých ustanovení vyhlášky MŠ SR č. 306/2008 Z. z. o materskej škole v znení vyhlášky č. 308/2009 Z. z. nasledovne:
 - × § 2 ods. 6 prvá veta: V materskej škole s celodennou a **poldennou** výchovou a vzdelávaním čas prevádzky určuje riaditeľ po prerokovaní so zákonnými zástupcami a po súhlase so zriaďovateľom. (existencia materských škôl s poldennou výchovou a vzdelávaním)
 - × § 7 ods. 4 za druhú vetu vložiť: **V jednotriednej materskej škole s celodennou výchovou a vzdelávaním, v materskej škole s poldennou výchovou a vzdelávaním a v triedach s deťmi od dvoch do šiestich rokov za bezpečnosť detí zodpovedá pedagogický zamestnanec a ďalší zamestnanec materskej školy.** (súvisí to s bezpečnosťou a ochranou zdravia detí)
 - × § 7 ods. 6 písm. e) vložiť druhú vetu: **V materskej škole s poldennou výchovou a vzdelávaním zabezpečuje dozor pedagogický zamestnanec a dve poverené plnoleté osoby.** (súvisí to s bezpečnosťou a ochranou zdravia detí)